

۲۶ جون، ۲۰۲۶

داکتر نور احمد خالدي

هیچوقت نام خراسان به افغانستان تبدیل نشده است

نام افغانستان توسط فارسیوانها به مناطق پشتون نشین شرق و جنوب کابل اطلاق میشد طوریکه در کتاب تاریخ هرات سیف هیروی (۱۳۴۱م) در زمان حاکمیت آل کریت در وقت فرزندان چنگیزخان آمده است. این نام به تدریج از زمان پادشاهی تیمورشاه تا ختم پادشاهی زمانشاه نظر به هویت دولت درانی بر تمام قلمرو افغانستان امروزی عام شد (جورج سفرنامه از بنگال تا لندن از طریق افغانستان، فورستر ۱۷۸۲ میلادی) همچنانکه در نامه های وزیر اعظم زمانشاه و شاه قاجاری در زمان حمله ایرانیها به هرات (۱۷۹۷ میلادی) درج شده اند (صدیق فرهنگ، افغانستاندر پنج قرن اخیر)...

محمود محمود، نویسنده کتاب ارزشمند «تاریخ روابط سیاسی ایران و انگلیس در قرن نوزدهم میلادی» نیز در بخش های مختلف از اسم های «دولت افغانستان» و «امراء افغانستان» استفاده کرده و آنها را در کنار دولت ایران به عنوان طرف های یک مناقشه یا مذاکره مطرح می سازد. برای مثال، او در توضیح پیشینه اختلافات به معاهدات قبلی اشاره می کند که در آنها از «اختلافات بین ایران و افغانستان» سخن رفته است. کتاب محمود محمود عمدتاً به شرح لشکرکشی محمدشاه قاجار به هرات در سال ۱۲۵۳ هجری قمری (۱۸۳۷-۱۸۳۸ میلادی) و محاصره دوماهه این شهر می پردازد. در این مقطع زمانی است که اشاره به دولت افغانستان در

مکاتبات و منشورهای سیاسی رواج بیشتری پیدا می‌کند. در منشور صادره از سوی محمدشاه قاجار در زمان بازگشت از محاصره هرات، به دولت و کشور افغانستان اشاره شده است. این امر نشان می‌دهد که در ادبیات سیاسی و دیپلماتیک آن دوران، «افغانستان» به عنوان یک نهاد سیاسی و جغرافیایی مشخص و جدای از ایران شناخته می‌شد.

فراموش نکنیم که در زمان این محاصره سفیر روسیه در تهران و سفیر انگلیس در تهران در کنار شاه قاجاری در اطراف هرات موجود بودند و قوای ایرانی توسط این دو کشور مجهز به توپخانه سنگین شده بود. در هنگامیکه مبرهن شد ایرانیها بعد از ده ماه محاصره قادر به گرفته هرات نیستند و برای جلوگیری از بدنامی شاه تازه به تخت نشسته سر جان مکنیل سفیر انگلیس به او مشوره داد که به بهانه آمدن کشتیهای انگلیسی به جزیره خارک در خلیج فارس از این محاصره ده ماهه، که با شکست مفتضحانه مواجه شده بود، صرف نظر کند و به تهران باز گردد (سرجان مکنیل، پیشرفتهای روسیه در شرق ۱۸۳۸ میلادی). محمد شاه قاجار این توصیه را پذیرفت و از محاصره دست کشید و دلیل دست کشیدن را نیز آمدن کشتیهای انگلیسی به جزیره خارک اعلان کرد.

انگلیسها به ارتباط نفت خوزستان با ایران قراردادهای دوستی و منافع مشترک زیاد داشتند. بی دلیل نیست که بعد از این شکست خوردن ایرانیها بدست افغانها، دولت هند برتانوی بالای افغانستان حمله میکند و جنگ اول افغان و انگلیس آغاز میشود (۱۸۳۷-۱۸۴۲ میلادی). میتوان چنین نتیجه گرفت که حمله ایرانیها بالای هرات با دولت هند برتانوی هماهنگ شده بود تا دولت افغانستان ضعیف گردد. اما نتیجه لشکر کشی انگلیس در افغانستان به فاجعه بزرگ برای انگلیسها تمام شد و از لشکر عظیم انگلیس تنها یک نفر بنام داکتر برآیدن جان سالم بدر برد و همه نابود میشوند که سبب سکنه قلبی وایسرای هند برتانوی گردید

بر گردیم بر سر مسئله خراسان که از نظر تاریخی یک منطقه جغرافیایی یا ولایت در قلمروهای حاکمیت ساسانیان، اعراب، سامانیان، غزنویان، غوریان و تیموریان بود که مرکز آن در زمان حکام عرب شهر مرو، در زمان تیموریان شهر هرات بود. در زمان قاجاریان ایالت شرقی خراسان ایران شامل مشهد و نیشاپور بود و بسیار کوشیدند تا هرات را که در خراسان افغانی واقع است نیز به قلمرو خود اضافه کنند مگر نظر به مقاومت مردم هرات و شاهزاده کامران والی افغان آن شکست خوردند.

بنابر آن نتیجه می‌گیریم که خراسان هرگز نام یک کشور مستقل نبوده است تا به افغانستان تبدیل شود زیرا از قلمرو های افغانستان امروزی تنها شهر های هرات و بلخ شامل خراسان بود. در

زمان صفویها در حالیکه خراسان منطقه جغرافیایی بود اما کدام ولایت تقسیمات اداری آنها نبود. در عوض هرات یک بیلگربگی صفویان محسوب میشد.

در زمان امپراطوری درانی تنها مشهد و نیشاپور شامل تقسیمات ملکی بنام خراسان وجود داشت که شاهرخ نواسه نادر افشار از طرف احمد شاه ابدالی به عنوان والی خراسان مقرر گردیده بود. امروز هم در ایران مناطق شرقی این کشور از سرحد ترکمنستان تا ایالت سیستان و بلوچستان که همسرحد افغانستان است بنامهای خراسان رضوی (مشهد)، خراسان شمالی (بجنورد) و خراسان جنوبی (بیرجند) یاد میگردند. بنابراین از جمله ۳۴ ولایت افغانستان امروزی تنها ۴ ولایت (بلخ، جوزجان، فاریاب، بادغیس و هرات) شامل حوزه جغرافیایی تاریخی خراسان اند طوریکه در نقشه سرخ رنگ دایره المعارف بریتانیکا نشان داده شده است.

تفصیل خراسان را در این کتاب که توسط امازون نشر شده بخوانید:

https://www.amazon.com.au/dp/B0GF1GQVHC?ref=yb_qv_ov_kndl

[dp_rw](#)

